

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 13:00 uur d.d. 7 april 2020 – 14:00 uur d.d. 8 april 2020

(Financiën) | Met input van VWS, RIVM, J&V, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie

10.2e

NB: de ringen staan onderaan

Samenvatting

- Het beeld in de media maakt duidelijk dat de weg terug uit de crisis nog lang zal duren: "terug naar normaal is een zaak van lange adem". De boodschap van Rutte en De Jonge om de maatregelen vol te houden en niet te verslappen, ook niet tijdens Pasen, resoneert overal. RIVM-directeur Van Dissel noemt dit in de wekelijkse briefing in de Tweede Kamer cruciaal.
- Ook de oproep tijdens de persconferentie na te denken hoe de samenleving kan inspelen op verlenging van de maatregelen komt terug. De contouren van de 'anderhalvemetersamenleving' wordt daarbij steeds explicieter zichtbaar: media schetsen hoe de maatschappij er over een jaar uit zou kunnen zien.
- De aankondiging dat de overheid mogelijk apps wil gaan gebruiken in de bestrijding van de verspreiding van het coronavirus zorgt voor discussie over privacy. De Autoriteit Persoonsgegevens kijkt scherp mee met de 'duivelse dilemma's'. Het beeld overheerst dat het mogelijk is een privacy-vriendelijke app te ontwikkelen.
- Ondernemersorganisaties reageren positief op de uitbreiding van het pakket aan steunmaatregelen van het kabinet, maar blijven ook hameren op verdere verbetering van de regelingen en het snel uitkeren van het geld aan ondernemers.
- De ministers van Financiën van de Eurogroep hebben hun onderhandelingen over een corona-noodpakket voor de zwaarst getroffen EU-landen opgeschort. 'Er is geen akkoord bereikt', concluderen bijna alle grote nieuwsmedia.

Karakterisering berichtgeving

- Media zoomen vooral in op hoe Nederland er straks uit gaat zien – veel doorkijkjes naar 'Nederland over een jaar'. Ook op social media gaat het voornamelijk over deze vraag – gaat het echt mogelijk nog een jaar duren?
- Kranten blijven speculeren over mogelijke exit-strategieën en scenario's voor een 'anderhalvemeterconomie'.
- Daarnaast is er veel aandacht voor de mogelijkheid van een app om corona te bestrijden. De app komt op de meeste voorpagina's terug. Er wordt met name geschreven over de vraag wat het betekent voor de privacy van burgers. Dominant oordeel is dat er manieren mogelijk zijn waarbij de privacy gewaarborgd blijft. In De Volkskrant wordt gesproken van de 'omstreden Koreaanse aanpak'.
- NRC besteedt op de voorpagina aandacht aan frauderen bij examens in het Hoger onderwijs.
- Diverse media besteden vandaag kort aandacht aan de 11 miljoen euro die minister Slob beschikbaar stelt voor huis-aan-huisbladen en lokale omroepen. Omroepen en kranten reageren op social media overwegend positief op de financiële steun.
- Met koppen zoals 'Nederland en Italië lijnrecht tegenover elkaar', 'boos uit elkaar' en 'onenigheid' concluderen media vanochtend dat er 'geen akkoord is bereikt in de Eurogroep'. De gesprekken blijven 'muurvast', aldus NOS.
- Vrijwel alle kranten nemen het ANP-bericht over de aangekondigde sluiting van het meldpunt BBB over. Daarbij schrijven ze dat er volgens minister Blok nog maar 'heel weinig meldingen' binnenkomen.
- In alle liveblogs wordt vanochtend voorzitter Gommers aangehaald met het nieuws dat de toename van het aantal met corona besmette mensen op intensivereafdelingen van ziekenhuizen af neemt.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Onder personeel in verpleeghuizen groeit de angst voor het coronavirus. Nu fors meer bewoners ziek zijn of overlijden, raken ook verpleegkundigen en verzorgenden besmet. De stress is zo groot dat sommigen niet naar hun werk durven, schrijft het AD. Bij V&VN zijn in een week tijd ruim 1.000 meldingen binnengekomen. Die komen grotendeels van verpleegkundigen en verzorgenden in verpleeghuizen, en van wijkverpleegkundigen die ouderen thuis bezoeken. En gaan vooral over het gebrek aan beschermende

middelen. Sommigen vertellen dat ze cliënten bezoeken met mondklappers uit de bouwmarkt, vuurwerkbrillen en huishoudelijke handschoenen. Dat is "onacceptabel", vindt V&VN. De beroepsvereniging spreekt van een "stil drama" in verpleeghuizen en de wijkverpleging.

Schade

- Zeker 25 miljoen banen in de luchtvaart- en reisbranche staan op de tocht door de massale uitval van vliegvlagen vanwege het nieuwe coronavirus zegt de IATA.
- Mobiliteitsbranche ziet omzet halveren door coronavirus.
- 84% van bedrijven aangesloten bij de Koninklijk Verbond Grafische Ondernemingen leed in maart substantiële omzetverliezen. Voor april verwacht 94% van de bedrijven omzetverlies. Een meerderheid verwacht een omzetverlies van 50 tot 100%. De bedrijven willen meer duidelijkheid over steunmaatregelen en meer snelheid.
- Het inkomen van schadeherstelbedrijven is met 52% afgenomen in vergelijking met vorig jaar, meldt FOCWA.

Scenario's

- In de Volkskrant speculeren experts ook vandaag weer over de situatie na de "de lockdown". Volgens sommigen zullen scholen "waarschijnlijk als eerste weer opengaan, al dan niet gefaseerd met het jongste kind eerst".
- De contouren van een 'anderhalvemetersamenleving' worden steeds explicieter zichtbaar: media schetsen hoe de maatschappij er over een jaar uit zou kunnen zien.

Informatiebehoefte

- Er leven veel vragen en er verschijnen diverse opmerkingen over de aangekondigde apps, waarbij mensen vooral bezorgd zijn om hun privacy. Enkele noemen dat de apps toegankelijk moeten zijn voor ouderen, blinden en slechtzienden. Sommige mensen zeggen dat niet iedereen een smartphone heeft.
- De LSVB krijgt een groot aantal mails binnen van studenten die zich zorgen maken over hun privacy nu een aantal Hogescholen en universiteiten webcams inzetten tijdens online examens om zo fraude tegen te gaan.
- Bonjo, de belangenvereniging voor gedetineerden, zegt elke dag tientallen telefoontjes te ontvangen van gedetineerden die in angst verkeren. De zorgen zouden met name gaan over (het tekort aan) veiligheidsmaatregelen.
- Uit de MKB-monitor komt de volgende top 3 van vragen naar voren, zowel voor MKB-ers als ZZP-ers: 1. Hoe houd ik mijn omzet op peil? 2. Hoe zit het met de financiële maatregelen van de overheid? 3. Hoe ga ik om met wanbetalers? De grootste zorgen van ondernemers op dit moment zijn vooral financieel van aard. Omzet, maar ook de maatregelen van de overheid zijn belangrijke vragen die ondernemers hebben.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Arbeidsmarkt

- Motivaction en MKB Servicedesk hebben ondernemers gevraagd wat ze tot nu toe hebben gedaan om de schade te beperken. Een derde heeft inkomenssteun aangevraagd en een kwart van de MKB-ers heeft arbeidstijdverkorting aangevraagd. Andere veelgenoemde maatregelen zijn: niet noodzakelijke uitgaven stopzetten (60%), investeringen uitstellen (44%), strakker financieel plannen (43%).
- Ondernemers zoeken en vinden hun informatie op verschillende algemene overheidssites, op sites die zich specifiek richten op het MKB en op algemene nieuwssites, radio en televisie. Tot nu toe vinden ze daar doorgaans antwoorden op de vragen die bij hen opkomen, volgens de MKB-monitor.
- De AWWN komt met een eigen NOW-rekentool voor berekening van subsidie <https://t.co/l3ZTdlr1jh>

Cultuur

- Kunstenaars en noodlijdende theaters zoeken in overleg met onder anderen minister Van Engelshoven naar oplossingen op maat. De VSCD en de VVTP hopen op een overbruggingsfonds. De theaters en producenten richten mogelijk ook een onderling noodfonds op, om solidair te zijn met de zwaarst getroffen bedrijven.

Defensie

- Het limiet van de medische capaciteit van Defensie komt in zicht. Van de 250 militaire verpleegkundigen zijn er momenteel 180 uitgeleverd aan Nederlandse ziekenhuizen, maar de krijgsmacht heeft zelf ook behoefte aan medisch personeel.
- In het Radboudumc helpen defensie-medewerkers mee op de corona-afdelingen waar patiënten liggen die positief getest zijn. De inzet van het defensiepersoneel is nodig om de verwachte werkdruk over langere termijn in goede banen te kunnen leiden.

Financiële markten

- De Europese Centrale Bank versoepelt tijdelijk de leenregels voor banken. Daarmee wil de centrale bank waarborgen dat de kredietverlening van banken aan de reële economie in stand blijft. De centrale bank spreekt zelf van een 'ongekende set aan maatregelen' en zal onderpand-eisen verder verlagen als het nodig is.

Economie en bedrijfsleven

- Er is veel aandacht voor extra 12 miljard euro die het kabinet uittrekt om te voorkomen dat bedrijven in problemen komen. De berichtgeving is overwegend feitelijk, vermeld wordt dat de regeling in het leven wordt geroepen omdat verzekeraars en banken vanwege de coronacrisis terughoudender zijn geworden met garant staan voor bedrijven.
- Het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL) roept op om niet te wachten tot vrijdag of zaterdag met het doen van de paasboodschappen. Volgens een woordvoerder zijn de klantenstromen in supermarkten nu goed gespreid. Het is belangrijk dat dit rond Pasen zo blijft. Diverse gemeenten verruimen voor en tijdens Pasen de openingstijden om gespreid winkelen te bevorderen.

Nederlanders in het buitenland

- In Hart van Nederland zegt een in Marokko gestrande Nederlandse vrouw zich niet gehoord en in de steek gelaten te voelen. Volgens Kamerlid Van Ojik (GL) en minister Blok ligt de bal bij Marokko, dat landingsrechten moet geven zodat de gestrande Nederlanders opgehaald kunnen worden. In het RD noemt Blok het "geen typisch Nederlands vraagstuk", omdat ook andere landen hier tegenaan lopen.

Internationaal

- Het eurogroep-overleg over financiële noodmaatregelen in de coronacrisis is vanmorgen rond acht uur zonder resultaat afgebroken. De ministers van Financiën gaan morgen een nieuwe poging wagen. Ze waren de hele nacht, vooralsnog vruchteloos, op zoek naar een tekst waarin iedereen zich kan vinden, schrijft Trouw. Het zijn vooral Italië en Nederland die recht tegenover elkaar staan, in de personen van Roberto Gualtieri en minister Hoekstra, benadrukken diverse nieuwsmedia wederom.

Betekenisgeving

Reacties op steunmaatregelen overheid

- Ondernemersorganisaties reageren positief op de uitbreiding van het pakket aan steunmaatregelen van het kabinet, maar blijven ook hameren op verdere verbetering van de regelingen en het snel uitkeren van het geld aan ondernemers. Kritische noot: "helaas blijft het kabinet wel vasthouden aan het systeem op basis van SBI-codes waardoor nog steeds ondernemers buiten de boot kunnen vallen."
- De horecakoepel pleit (onder meer op sociale media) voor 'reparatie' NOW-regeling. De noodregeling om ondernemers tijdens de coronacrisis uit de brand te helpen, kampt met een aantal hiaten waardoor gedupeerde ondernemers toch op kosten worden gejaagd.
- Kritiek op sociale media: 'Flex wordt opnieuw uitgebuit. Een gemiste kans voor dit kabinet. Niks mis met NOW regeling qua intentie: veel mis met realiteitszin. Uitzendbureaus nemen niet hun verantwoordelijkheid als werkgever!'
- FVD pleit in Op1 voor extra maatregelen om ondernemers door de Coronacrisis te helpen en deelt dat op sociale media: Dit is het #FVD-plan dat Hans de Boer (@VNONCW) en Hans Biesheuvel (Ondernemend Nederland) steunen. Nu toegelicht door @thierrybaudet bij #Op1.
- FD meldt in een redactioneel commentaar dat de garantstelling die het kabinet gisteren officieel bekendmaakte hard nodig is. Tegelijkertijd vindt het FD dat het wel tijd wordt om na te denken over grenzen:

waar eindigt overheidssteun? Wanneer krijgt de overheid het geld terug? Steun is prima, maar zorg er wel voor dat de markt weer terugkeert. De Haagse panzerfaust moet geen Zware Gustaf worden.

- VNO-NCW en MKB-Nederland noemen het goed dat 'witte vlekken' in het noodpakket steeds verder ingevuld worden (als reactie op de extra garantstelling).
- Visseren werken meestal in maatschappen en komen daarom niet in aanmerking voor de NOW-regeling. Ondanks slechte ervaringen de laatste tijd met de EU wordt er voor steun toch vooral naar Brussel gekeken.

Privacyaspecten bij gebruik van apps

- De aankondiging dat de overheid mogelijk apps wil gaan gebruiken in de bestrijding van de verspreiding van het coronavirus zorgt voor discussie over de privacyaspecten.
- Voorzitter Aleid Wolfsen van de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) eist van de overheid dat de privacy van burgers gegarandeerd is. De AP staat niet per se afwijzend tegenover het gebruik van apps, maar ziet wel risico's voor burgers. Wolfsen reageerde vanochtend in het NOS Radio 1 Journaal.
- RIVM-directeur Van Dissel denkt dat het gebruik van apps bij de bestrijding van verspreiding van het coronavirus een toegevoegde waarde kan hebben.
- Inlichtingenexpert Ronald Prins (Fox-IT) zegt dat een app tegen de verspreiding van corona hoogstwaarschijnlijk veilig te gebruiken is. De kans dat spionnen of cybercriminelen er misbruik van maken is miniem en de privacy hoeft niet in gevaar te komen.
- Hoogleraar epidemiologie Jan Kluytmans ziet weinig toegevoegde waarde.
- Op social media is privacy ook een groot thema. Dominant oordeel is dat het vooral heel zorgvuldig moet gebeuren. Bits of Freedom stelt dat moet begonnen worden met de juiste partijen uit te nodigen om mee te denken.

Zorg

- CNV Zorg & Welzijn wil dat er een fonds komt waaruit zorgmedewerkers die worden getroffen door het nieuwe coronavirus kunnen putten om inkomensverlies bij langdurige ziekte en revalidatie te compenseren.
- Uit een peiling van het CNV blijkt dat er één op de drie medewerkers van verpleeghuizen en thuisorganisaties geen beschermende kleding als mondkapjes, schorten of spatbrillen beschikbaar is terwijl ze ouderen wassen en verzorgen. Dit zorgt voor woede onder de vakbonden.

Intensive care

- De toename van het aantal met corona besmette mensen op intensivereafdelingen van ziekenhuizen neemt "ongelooflijk" snel af. Dat zei Gommers, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care, in de Tweede Kamer. Gommers is opgelucht dat we ruim onder de 2400 IC-bedden zitten en dat de capaciteit toereikend is, maar wijst ook op het gevaar dat je weer een toename krijgt als je de maatregelen versoepelt.

Onderwijs

- Het plan van de PO-Raad, de sectororganisatie voor het primair onderwijs, om aanstaande donderdag de vlag uit te steken voor het onderwijs, is ijlings ingetrokken na felle kritiek uit het onderwijsveld.

Democratie

- Oud-Tweede Kamerlid Ton Elias stelt dat discussies omtrent de coronacrisis met een sterke politiek-ethische dimensie niet genoeg aan bod komen in de Tweede Kamer. Daarnaast zou er onvoldoende aandacht zijn voor zaken die niet gerelateerd zijn aan het coronavirus.
- In een column schrijft Lex Oomkes over de impact van de coronapandemie op de democratie.

Wonen en bouwen

- De huizenmarkt krijgt door de coronacrisis zo'n knauw dat de huizenprijzen volgend jaar zullen dalen. Dat voorspellen economen van ABN Amro. Hoe sterk de daling wordt, hangt af van de precieze impact van de crisis.
- De afgelopen drie maanden is de gemiddelde verkoopprijs van een woning gestegen. Het aantal verkopen nam wel af. Dat blijkt uit cijfers van makelaarsvereniging NVM.
- De kans op schade door brand of gebrek aan onderhoud kan toenemen in bedrijven of industriële installaties die nu stilliggen. Daarvoor waarschuwt Allianz Global Corporate & Specialty (AGCS).

Kwetsbare groepen

- PvdA-Kamerlid Kirsten van den Hul wil dat de minister komt met een noodplan tegen huiselijk geweld. "We willen een laagdrempelige en veilige manier van melden en voldoende opvang."
- Malgorzata Bos-Karczewska van Polonia.nl, een website voor Polen in Nederland, heeft grote zorgen over de manier waarop met Poolse en andere arbeiders uit de EU wordt omgegaan tijdens de coronacrisis. Vanuit het hele land krijgt zij voorbeelden van Poolse arbeiders die aangeven dat de veiligheid op de werkvloer in tijden van corona niet is gewaarborgd.
- In de regionale media is nog steeds regelmatig aandacht voor de voedselbanken. Zo stuwt de coronacrisis het klantenbestand van de voedselbank in Amersfoort naar nieuwe hoogten. Volgens de voedselbank Amersfoort bestaat de extra toestroom vooral uit werkenden armen en getroffen ondernemers.

Gevangenis

- Advocaat Jesse-Jan Liefink roept op om meer te testen in gevangenis. Liefink noemt het oneerlijk dat er nu voor de gevangenis hetzelfde testbeleid geldt als voor daarbuiten, omdat mensen in de gevangenis dicht op elkaar zitten.

Kinderopvang

- De druk op de noodopvang neemt toe, volgens de Leeuwarder Courant. De Stichting Kinderopvang Fryslân (SKF) registreert "een lichte stijging" van het aantal aanvragen. 'Ouders worden moe'.

Economie en bedrijfsleven

- De Nederlandse economie zal vanwege de impact van de coronacrisis dit jaar waarschijnlijk met wel 8 procent krimpen. Dat meldt ING in een nieuwe raming. In het tweede kwartaal vertoont de economie naar verwachting een neergang van dik 16 procent
- Het aantal steunaanvragen voor de tegemoetkoming in de loonkosten is dinsdag de grens van 50.000 gepasseerd. De rekenhulp om de omzet te berekenen is inmiddels door 19.180 mensen bezocht.
- Uit de MKB-monitor van Motivaction en MKB Servicedesk blijkt dat ruim 20% van de MKB-ers en 40% van de ZZP-ers alle activiteiten hebben moeten staken. Slechts 4% heeft het drukker dan anders.
- Uit hetzelfde onderzoek blijkt nog wel wat vertrouwen onder ondernemers: 65% vertrouwt erop goed uit de crisis te komen, 40% denkt dat de crisis ook kansen biedt. Daar staat tegenover dat ongeveer 15% het niet denkt te halen, een derde van de zzp'ers zegt dat het bedrijf er financieel niet goed voor staat, van de MKB-ers is dit een vijfde. Ruim de helft van de MKB-ondernemers verwacht op dit moment zelf voldoende buffers te hebben, maar ruim 40% verwacht dat de eigen financiële buffers onvoldoende zullen zijn.
- CNV meldt dat de helft van de 275.000 uitzendkrachten in Nederland geen of bijna geen werk meer heeft door de coronacrisis (peiling Maurice de Hondt). Het zijn 'zeer schokkende cijfers', de corona-crisis legt de zwakheden van onze arbeidsmarkt ernstig bloot, zegt het CNV.
- Uit een Nibud-peiling blijkt dat bijna twintig procent van de Nederlanders in maart een inkomensterugval ervoer als gevolg van de corona-crisis. Een iets hoger percentage (21 procent) verwacht die terugval ook in april. Onder hen zijn met name jongeren, zelfstandigen en flexwerkers.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> • Nederlanders die overleden zijn aan COVID-19 • Nederlanders op IC • Zorginstellingen en personeel • Thuiszorgmedewerkers • Bedrijven getroffen door de gevolgen virus of maatregelen. • Slachtoffers huiselijk geweld • Angstige medewerkers in de verpleeghuis- en thuiszorg	<ul style="list-style-type: none"> • Familie, vrienden, omwonenden van getroffen • Nederlanders • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • Genezen IC-patiënten • Ouderen die bang zijn niet meer in aanmerking te komen voor een IC opname	<ul style="list-style-type: none"> • Algemeen publiek • Politici • Privacy deskundigen